

krigen i 1941 undervurderede man ganske givet denne militære og politiske krig, idet man regnede med at kunne stoppe den, når først Ruslandstogtet var sejrrikt afsluttet. Det kom bl.a. til udtryk i anvendelsen af traditionelle militære kampmetoder mod den utraditionelle krigsform og den mod sin hensigt virkende politiske kamp (Ostpolitik). Efterhånden som Ruslandskrigen kørte fast, blev man dog tvunget til at tage den mere alvorligt, da partisanenhederne var i stand til at lægge tyskerne alvorlige hindringer i vejen bl.a. i form af bagholdsangreb på troppetransporter, i form af sabotage mod forsyninger og kommunikationsmidler. Og fra krigsvendingen i 1943 deltog partisanenhederne ofte som integreret del i den Røde Hærs kamp for at fordrive tyskerne. Hesse mener, at det er ubestrideligt, at partisanekrigen ikke alene gav store resultater på det militære område, men at den osse på det politiske felt hindrede den tyske besættelses- og udbytningspolitik i at fungere helt efter hensigten.

Spørgsmålet er naturligvis, hvorvidt man via tyske militære kilder af forskellig slags er i stand til at give et nogenlunde dækkende billede af partisanekrigen. Recensenten føler sig ikke helt overbevist herom, så meget mere som forf. øjensynligt ikke har brugt alt tilrådighedstående kildemateriale; således mangler Wehrmachtsarkivet, som påvist af A. Hillgruber (*Historische Zeitschrift* 211, 1970, s. 445-447). For at få et helhedsbillede må det sovjetrussiske kildemateriale, der ikke har stået til forf.s rådighed, naturligvis osse drages med ind i analysen. Værket synes derudover at være blevet til før 1964, da der kun nævnes et par værker efter dette tidspunkt. Når disse kritiske indvendinger, der osse kunne gælde forfatterens vurdering af Ostpolitik og dens konsekvenser, er sagt, bør det dog fremhæves, at Hesses bog er et ikke uvæsentligt skridt på vejen til en nøjere redegørelse for hele partisanekrigskomplekset. Irriterende virker Hesses moralske vurderinger, og hans undertiden mere militært-tekniske end egl. historiske betragtningsmåde forekommer osse kritisabel.

KARL CHRISTIAN LAMMERS

Constitutional Relations between Britain and India. NICHOLAS MANSERGH, Editor-in-Chief and E. W. R. LUMBY, Assistant Editor: *The Transfer of Power 1942-7. Vol. I: The Cripps Mission, January-April 1942.* London, Her Majesty's Stationery Office, 1970. Ixiii, 928 s. Ill. og kort. £ 7.

I juni 1967 meddelte premierminister Harold Wilson, at der ville blive offentliggjort en dokumentserie fra India Office vedrørende magtoverdragelsen i Indien 1947 og de begivenheder, der førte frem hertil. Udgiverne ville blive uafhængige historikere, som ville få uhindret adgang til arkiverne og fuld frihed til at udvælge og udgive dokumenter. Som hovedredaktør havde man udpeget professor Nicholas Mansergh.

I dette første bind anstiller Mansergh i sit forord nogle mere principielle betragtninger. For det første begrundet han valget af 1. januar 1942 som begyndelsestidspunkt. I hovedsagen har praktiske hensyn spillet ind her, bl. a. ønsket om, at serien ikke skulle være alt for længe om at nå til ende og heller ikke skulle foregribe andre, planlagte kildeudgaver. Men i det store og hele forekommer valget rimeligt, og i hvert fald kan man sige, at Stafford Cripps'

mission til Indien, som udgør hovedemnet for dokumenterne i dette bind, ganske klart præsenterer de hovedproblemer, som stridighederne i de følgende år kom til at dreje sig om. Mansergh peger også på de problemer, der rejser sig ved udvælgelse af dokumenterne. På den ene side drejer det sig om at belyse selve emnet, på den anden side vil det, anfører han, være uhistorisk at afgrænse emnet alt for snævert. Udgiverne har valgt at følge en mellemvej, idet de lejlighedsvis inddrager »other evidence of external or domestic Indian developments which, while possessing no such immediate relevance (til magtoverdragelsen), none the less will clearly require to be taken into consideration when historical judgements come to be pronounced« (s. vi). I det store og hele er udvalget i første bind dog ret snævert orienteret mod rent indiske problemer, og dette forekommer en yderst rimelig disposition.

Den umiddelbare anledning til Stafford Cripps' rejse til Indien 22.3–11.4.1942 var, at en gruppe af »liberale« eller »uafhængige« indere havde opfordret den engelske regering til at komme med et udspil i det indiske spørgsmål under hensyn til den alvorlige internationale situation. Udarbejdelsen af et svar på denne henvendelse rejste en række uenigheder i det engelske kabinet, og resultatet blev en beslutning om, at Stafford Cripps skulle forsøge at opnå de ledende indiske politikeres støtte i den fortsatte krigsindsats ved tilbud om en principerklæring fra den engelske regering om dannelse af en indisk union med dominion-status efter krigen.

Vanskelighederne for Stafford Cripps var åbenbare. For det første var kravet i Indien (som iøvrigt støttedes i visse kredse i England) at få indisk medindflydelse med det samme, mens den engelske regerings tilbud alene vedrørte efterkrigstiden. I Kongrespartiets redegørelse 11.4. hedder det udtrykkeligt: »But in to-day's grave crisis it is the present that counts and even the proposals for the future in so far as they affect the present« (s. 747).

For det andet stødte Cripps på de dybe og velkendte modsætninger mellem de indiske ledere indbyrdes. Den engelske erklæring, offentliggjort 30.3. (s. 565f.), lovede, at det ville stå frit for såvel fyrstestaterne som enhver provins i British Indien om de ønskede at tilslutte sig den foreslåede union eller ej. Dette sikrede i princippet tilslutningen fra fyrsterne og Den muhammedanske Liga, men for Kongrespartiet var udsigterne til et delt Indien nærmest uacceptable, og Gandhi afviste i sin samtale med Cripps 27.3. også det engelske forslag (s. 498–500). Dette kom næppe overraskende for Cripps, men han byggede på splittelsen i Kongrespartiet. Der kunne ikke være tale om, indberetter han 4.4. (s. 636–39), at »sælge« hverken fyrstestaterne eller den muhammedanske liga, men der hvor man kunne møde dele af Kongrespartiet var i spørgsmålet om Indiens forsvar.

Med sin tanke om at inddrage indiske ledere i de øjeblikkelige forsvarsproblemer havde Cripps imidlertid forladt de store løfter for fremtiden til fordel for kontante og øjeblikkelige løfter. Hvorvidt han kunne have fået Kongrespartiet med, er uvist og egentlig også uinteressant, for han kunne ikke få en anden og afgørende part med, nemlig sin egen regering.

Allerede 28.1. havde ministeren for Indien, L. S. Amery, leveret en lang og veldokumenteret analyse af den komplicerede politiske situation i Indien, hvis enkle politiske indhold var, at der ikke skulle ændres i de bestående til-

stande. Også vicekongen i Indien, markis'en af Linlithgow, var en svoren modstander af Cripps-missionen, og han anmodede 2.4. om, at han selv og den militære øverstkommanderende måtte indberette deres synspunkter direkte til kabinettet (s. 614f.). Det fik han straks tilladelse til, fordi bl. a. Churchills tilslutning til missionen havde været mere end lunken (s. 394f.).

I de følgende – og afgørende – dage blev vicekongen en flittig »sladrehanke« til kabinettet, og 10.4. skrev Cripps resigneret: »I have throughout told you that I would not agree anything that was not satisfactory to Commander-in-Chief and Viceroy on the Defense question, but this you seem to doubt. Unless I am trusted I cannot carry on with the task« (s. 717). Men allerede den følgende dag måtte han erkende forhandlingernes endelige sammenbrud. Vicekongen skrev allerede 3.4. ironisk: »Goodbye, Mr. Cripps« (s. 634), og han havde jo også opnået hvad han ville.

Det er først og fremmest de interne engelske overvejelser og indbyrdes konflikter, som denne store dokumentudgave belyser. Og her fremdrager den virkelig meget nyt og spændende materiale. De liberale indere havde i deres henvendelse til den engelske regering 2.1. peget på nødvendigheden af »some bold stroke farsighted statesmanship called for without delay in India« (s. 4), og Cripps-missionen var et forsøg i den retning. Men dokumentsamlingen viser, hvor svært det er at lave »bold far-sighted statesmanship«, og hvor let det er at spænde ben for sådanne forsøg. Ud fra et mere alment kendskab til udviklingen i Indien i den følgende periode er det ikke vanskeligt at forudse, at de kommende bind af dokumentsamlingen vil blive mindst lige så betydningsfulde som dette første.

NIELS AMSTRUP

JOSEF SCHRÖDER: Italiens Kriegaustritt 1943. Die deutsche Gegenmassnahmen im italienischen Raum: Fall »Alarich« und »Achse«. Studien und Dokumente zur Geschichte des Zweiten Weltkrieges herausgegeben vom Arbeitskreis für Wehrforschung in Stuttgart, Band 10. Göttingen, Musterschmidt-Verlag, 1969. 412 s. Ill. DM 72,-.

»Fall Achse« er dæknævnet på den tyske okkupation af restitalien og afvæbningen af den italienske værnemagt efter Badoglios kapitulation overfor de allierede den 8. september 1943 – en af de retrætefægtninger der i den sørgelige mangel på egentlige sejre har fået sin særlige plads i den tyske militærhistorie efter 1942. Aktionen har da også forlokket Josef Schröder til ikke så lidt *schwung* i bedømmelsen af Værnemagts bedrifter, men iøvrigt er *Italiens Kriegaustritt 1943* et gedigent arbejde, der ikke lader mangan sten uvendt, og som på et uhyre bredt kildegrundlag med held forstår at integrere militæroperationerne i den politiske historie.

Schröder viser hvorledes det tysk-italienske makkerskab allerede før sommerkrisen satte ind kun var en facade til dække for højst modstridende interesser og en tiltagende gensidig mistænksomhed. Allerede før Tunis' endelige fald i maj påbegyndte OKW et forberedende stabsarbejde med henblik på en besættelse (med Hitlers sans for historiske paralleller endnu på dette tidspunkt kaldt »Fall Alerich«), som i de følgende måneder fortsatte uafhængigt af den